

УДК 347.1

Лілія Михайлівна ТИМЧЕНКО,

старший викладач кафедри цивільно-правових

дисциплін юридичного факультету

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УСУНЕННЯ ВІД ПРАВА СПАДКУВАННЯ

Усунення від права спадкування – це позбавлення права на спадщину негідних спадкоємців, засноване на підставі закону та рішення суду. Інститут усунення від права на спадкування, як зазначає Є. О. Рябоконт, не є новим для вітчизняного цивільного законодавства. Він був урегульований ст. 528 ЦК УРСР 1963 р., яка передбачала дві групи підстав для позбавлення права на спадщину – навмисне позбавлення життя спадкодавця або кого-небудь із спадкоємців, а також позбавлення батьківських прав і злісне ухилення батьків і повнолітніх дітей від виконання покладених на них в силу закону обов'язків з утримання спадкодавця [6, с. 71]. Слід зазначити, що схожі норми спадкового права містяться і в законодавстві інших країн. Наприклад у КНР спадкоємець позбавляється права на спадщину у разі вчинення умисного вбивства спадкодавця або інших спадкоємців з метою заволодіння спадщиною, залишення спадкоємця без догляду та жорстоке поводження з ним, зміна на свою користь заповіту або його знищення [3, с. 247]. Відповідно до Цивільного уложення Німеччини, позбавляються спадкування особи, які умисно та протиправно позбавили життя спадкодавця або вчинили замах на його життя, чи позбавили спадкодавця можливості скласти, змінити, відмінити заповідальне розпорядження [7, с. 307]. Закон Іспанії про спадкування від 1981 р. до кола осіб, які не мають права на спадщину відносить батьків, які покинули власних дітей або вимагали від них займатися проституцією, осіб, засуджених за дії, вчинені проти спадкодавця або його подружжя, осіб, які неправдиво звинувачували спадкодавця у вчиненні злочину, внаслідок чого його було засуджено [4, с. 262].

У статті 1224 Цивільному кодексі України від 16 січня 2003 року (далі – ЦК) чітко визначено коло спадкоємців, які усуваються від права на спадкування. До підстав усунення від права на спадкування належать: 1) особа умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя, 2) особа умисно перешкоджала спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт, 3) особа не має право спадкувати після власних дітей відносно яких вона була позбавлена батьківських прав, 4) особа ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через

похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані, 5) подружжя один після одного, якщо шлюб ніж ними визнаний недійсним [8]. Серед науковців та юристів-практиків багато уваги приділяється саме першій підставі усунення від права спадкування.

Відповідно до ч. 1 ст. 1224 ЦК не мають права на спадкування особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя. У цьому випадку особи позбавляються спадкування і за законом і за заповітом. Але з цього правила є виключення, якщо був вчинений замах на життя спадкодавця, але останній, знаючи про це, все одно склав заповіт на користь негідного спадкоємця, то ця особа буде мати право на спадщину. З частини 1 ст. 1224 ЦК не впливає, що вчинення вбивства або замаху на вбивство повинно бути саме з метою заволодіння майном (спадщиною), а тому вчинення вбивства з хуліганських мотивів чи з метою помсти, теж позбавляє особу права на спадкування. Таким чином, для позбавлення спадщини у цьому випадку необхідно щоб вказаний злочин і вина негідного спадкоємця були підтверджені вироком суду, який набув законної сили. Але виникає питання стосовно вини особи у вчиненому злочині – чи буде особа позбавлена права на спадщину, якщо вчинила вбивство з необережності? На думку Ю.О. Заїки, вчинення злочину з необережності, наприклад, при порушенні правил дорожнього руху, виконанні будівельних робіт, техніки безпеки тощо, що спричинило загибель спадкодавця чи спадкоємців, не позбавляє притягнутого до кримінальної відповідальності за вчинення злочину права отримати спадщину [2, с. 184]. Також треба звернути увагу на те, що кваліфікація злочину, за який було особу притягнуто до кримінальної відповідальності, має важливе значення і для цивільно-правових відносин. Так, якщо особа була засуджена саме за вбивство спадкодавця, то вона позбавляється права на спадкування, але якщо особа визнана винною у вчиненні такого злочину, як умисне тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, то в цьому випадку такий спадкоємець все одно буде мати право на спадщину. Так само, особа, яка вчинила вбивство у стані неосудності, не тільки звільняється від відповідальності, але і не позбавляється права на спадкування. З цього приводу науковець Ю. О. Заїка висловлює думку, про необхідність позбавляти спадщини, не лише тих спадкоємців, що вчинили вбивство, але і тих, які умисно вчинили і інші злочини проти життя, здоров'я, волі й гідності спадкодавця [2, с. 188]. На думку М. В. Абрамова, необхідно позбавляти права спадщину і тих осіб, які вчинили вбивство спадкодавця, або інших спадкоємців у стані неосудності [1, с. 47]. Але з цією думкою важко погодитися, оскільки навіть Кримінальний кодекс

звільняє від відповідальності особу, яка під час вчинення злочину не могла усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними внаслідок психічної хвороби, тимчасового розладу або іншого хворобливого стану психіки. А таким чином, якщо не має складу злочину, то і немає самого злочину, а тому чому ж позбавляти особу права на спадщину. Як вважає В. В. Прокопенко, посиляючись на п. 4 Правових позицій Пленуму Верховного суду України щодо розгляду судами окремих категорій цивільних справ, що для усунення від права на спадкування необхідний обвинувальний вирок суду, яким особу визнано винною у вчиненні умисного вбивства, або умисного тяжкого тілесного ушкодження, яке призвело до смерті особи [5]. Але, навіть, якщо на практиці застосовувати рекомендації Пленуму ВСУ (хоча не сі суди це роблять), все одно не охоплюються усі випадки знущань негідних спадкоємців над спадкодавцями: доведення до самогубства, побої і мордування, катування, середньої тяжкості тілесні ушкодження.

А тому на нашу думку, необхідно доповнити ст. 1224 Цивільного кодексу України наступним змістом: «Спадкоємці, які умисно вчинили злочини проти життя, здоров'я, волі й гідності спадкодавця, або інших спадкоємців усуваються від права на спадкування, якщо цю обставину було встановлено судом (за винятком тих випадків, коли заповідач складе заповіт уже після вчинення такого злочину)».

Висновок. Питання усунення від права на спадщину є у законодавстві майже кожної країни, в Україні ці питання регулюються ст. 1224 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року. Варто відзначити, що у вказаній статті досить добре регламентовані підстави усунення, але деякі частини все ж потребують доопрацювання, а саме ч. 1 ст. 1224 ЦК, потребує доповнення наступного змісту: «Спадкоємці, які умисно вчинили злочини проти життя, здоров'я, волі й гідності спадкодавця, або інших спадкоємців усуваються від права на спадкування, якщо цю обставину було встановлено судом (за винятком тих випадків, коли заповідач складе заповіт уже після вчинення такого злочину)».

Список бібліографічних посилань

1. Абрамов М. В. Заподіяння смерті як підстава для усунення права на спадкування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 2 (8). С. 46–50.
2. Заїка Ю. О. Спадкове право України : навч. посіб. Київ : Істина, 2006. 216 с.
3. Кухарев О. Є. Спадкове право : навч. посіб. Київ : Алерта, 2013. 328 с.
4. Міжнародне приватне право : підручник / за ред. В. П. Жушмана та І. А. Шуміло. Харків : Право, 2011. 320 с.
5. Науково-практичний коментар до ст. 1224 Цивільного кодексу України // Адвокатская компания Прокопенко и партнеры : сайт. URL: <http://jurists.org.ua/civil-law/3836-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-1224-civilnogo-kodeksu-ukrayini.html> (дата звернення: 12.10.2017).

6. Рябоконь Є. О. Усунення від права на спадкування. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2005. № 67. С. 71–74.

7. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право : підручник. Київ : Атіка, 2009. 500 с.

8. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.10.2017).

Одержано 13.10.2017

УДК 349.2

Таїсія Іванівна ЧАВИКІНА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри трудового та господарського права факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСУЧАСНЕННЯ РЕЖИМІВ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ

Сьогодні, коли Україна йде шляхом демократичного розвитку, їй потрібні кардинальні зміни в економіці, політиці, в суспільній свідомості, в законодавстві та інших сферах. Наука також не повинна стояти на місці авжеж вона є тією часткою процесу суспільного виробництва, яка одночасно являє собою елемент культури. Прогрес суспільства та економіки впливає на напрямки розвитку науки, зміні її місця і ролі в суспільному устрої. В свою чергу наука виступає важливим фактором соціально-економічного прогресу. Складовими суспільної системи які посилюють або послаблюють економічний розвиток є технічні та технологічні процеси, економічні показники, політична стабільність, інтелектуальний рівень, трудові, соціальні та ін. чинники.

XXI століття це ера інформації. Аналізуючи трудове законодавство можна дійти висновку, що воно не досконале, а в деяких випадках і застаріле. Існуючи прогалини, колізії, неузгодженість нормативно-правових актів призведе до зловживань, як з боку роботодавців, так і працівників. Однак не треба забувати про соціальну спрямованість трудового права, яке базується на захисті прав найманого працівника. Але і господарську діяльність підприємства не треба недооцінювати, а саме, від прибутковості підприємства залежить заробіток працівників. І тут постає питання між економістами і юристами. Сьогодні трудові відносини не зовсім укладаються в рамки нової організації праці. Треба розробити та встановити нові узгоджені порозуміння взаємовідносин працівників і роботодавців з метою зміцнення суспільства та підвищення добробуту держави. Наукові дослідження,